

ارزش و جایگاه اخلاق حرفه‌ای در ارائه خدمات پرستاری

لیلا غلامحسینی^۱، محمد حنیفه مقدس^{۲*}، امید علی وندائی^۳

چکیده

مقدمه و هدف: هر حرفه‌ای که به طور مستقیم با ارباب رجوع برخورد دارد، نیازمند اخلاق می‌باشد. هرچند اخلاق در همه مشاغل ضروری است، اما در حرفه پرستاری این عامل ضرورت بیشتری دارد. رفتار معنوی و توأم با مسئولیت پرستاران با بیماران، نقش مؤثری در بهبود و بازگشت سلامتی آنان دارد، لذا حرفه پرستاری بر پایه اخلاق استوار است. به عبارت دیگر اخلاق پرستاری، مجموعه تظاهرات رفتاری پرستار در جریان فعالیت حرفه‌ای خویش که باید به صورت ارتباطات فردی در رابطه با بیمار، بستگان بیمار، جامعه، همکاران و... تجلی کند گفته می‌شود. مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر حاصل یک مطالعه مروری می‌باشد که بر پایه اطلاعات جمع آوری شده از جستجوی منظم منابع پایگاه‌های اینترنتی از جمله SID، Magiran، Google scholar و تحقیقات منتشر شده مرتبط با موضوع و مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است. یافته‌ها: اخلاق پرستاری را می‌توان به دو بخش اخلاق حرفه‌ای و اخلاق انسانی و اسلامی تقسیم کرد. رعایت معیارهای اخلاقی در فعالیت پرستاری از سایر موارد مراقبتی، حساس‌تر و مهم‌تر می‌باشد. ماهیت ذاتی پرستاری احترام به حقوق انسان از جمله حقوق فرهنگی، حق زندگی و انتخاب، احترام به شأن و رفتار توأم با احترام است. پرستاران به عنوان یک گروه بزرگ حرفه‌ای در قلمرو علوم پزشکی، در تعامل با سایر کارکنان سازمان نیازمند مسیری مشخص و روشن هستند تا با آرامش خاطر به ارائه خدمات به بیماران بپردازند. بحث و نتیجه‌گیری: سرمایه‌گذاری در بعد صلاحیت اخلاقی پرستاران راهی برای ارتقاء کیفیت خدمات پرستاری می‌باشد. بدین جهت توسعه اخلاق پرستاری یک اقدام فرعی و دست دوم نیست، بلکه ضرورتی برای ارتقاء حرفه‌ای و بهبود خدمات است. با این وجود، توسعه اخلاق پرستاری هنگامی که نهاده شده باشد بهتر صورت می‌گیرد، چرا که تصمیم‌گیری اخلاقی در شرایط واقعی فقط با شناخت مفاهیم اخلاقی و دانستن ارزش‌ها مقدور می‌باشد. کلمات کلیدی: پرستاری، اخلاق حرفه‌ای، کدهای اخلاقی

مقدمه

آن ارائه خدمات بهداشتی، مراقبتی، درمانی و توانبخشی در بالاترین سطح استاندارد به منظور تأمین، حفظ و ارتقای سلامت جامعه است. گام برداشتن در جهت دستیابی به این هدف است که از پرستار یک فرد حرفه‌ای در گروه سلامت می‌سازد. (۲)

پرستاران به عنوان بزرگ‌ترین عنصر سیستم‌های مراقبت سلامتی

پرستاری عبارت است از محافظت، ارتقاء و بهینه‌سازی سلامت و توانایی‌ها، پیشگیری از بیماری، تسکین رنج انسان از طریق تشخیص و حمایت در مراقبت از افراد و خانواده‌ها، اجتماعات و افراد جامعه (۱). پرستاری رشته‌ای از علوم پزشکی است که رسالت

۱- دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران (*نویسنده مسئول)
تلفن: ۰۹۱۸۵۰۴۸۲۴۶ آدرس الکترونیک: Mohammad.hanifeh70@gmail.com

۲- گروه هوشبری، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران

۳- گروه فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران

شایسته‌تر پرداخته شود.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر از نوع مروری می‌باشد. در این مطالعه با استفاده از مقاله‌های علمی- پژوهشی، اطلاعات موتور جستجوی Google scholar و SID و همچنین پایگاه اطلاعاتی magiran و کتاب‌های موجود در این زمینه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و به جمع‌بندی آن پرداخته شده است.

یافته‌ها

امروزه، با پیشرفت سریع علوم، پرستاری نیز به سرعت مراحل رشد را طی کرده است و از حالت منفعل به حالت مستقل و تصمیم‌گیرنده تبدیل شده است. طوری که امروزه پرستاران اطلاعات فیزیولوژیک و تجهیزات پیچیده‌ای برای حفظ حیات بیماران به کار می‌برند. پرستاران در ارائه خدمات به بیمار با اعضای دیگر گروه مراقبت همکاری می‌کنند و مصرف میلیون‌ها دلار را برای برنامه‌های مراقبت بهداشتی مدیریت می‌کنند. تمام این عوامل باعث شده مسئولیت حرفه‌ای پرستاران افزایش پیدا کند. (۱)

در نگاه اول، ممکن است عملکردهای پرستاری، فعالیت‌های بالینی محسوب شده و از اخلاق مجزا پنداشته شوند، درحالی که عملاً اخلاق و عملکرد بالینی جدا از یکدیگر نیستند.

امروزه محیط‌های مراقبت بهداشتی به سرعت در حال تغییر هستند و پرستاران روزانه در فعالیت‌های خود با مسائل و موضوعات اخلاقی مواجه هستند، به همین دلیل امروزه پرستاران در مراقبت از بیمار بیش‌تر در معرض خطر تضاد اخلاقی قرار دارند.

آن‌گونه که در منابع علمی ذکر گردیده است، اخلاق پرستاری را می‌توان به دو بخش اخلاق حرفه‌ای و اخلاق انسانی و اسلامی تقسیم کرد. اخلاق حرفه‌ای مجموعه تظاهرات رفتاری است که یک پرستار از آن حیث که پرستار است باید انجام دهد. برخی جنبه مثبت و ایجابی و برخی رفتاری منفی و سلبی است که پرستار نباید مرتکب شود. اخلاق انسانی اسلامی مجموعه رفتارها و ویژگی‌هایی است که یک پرستار به عنوان اینکه یک انسان و یک مسلمان است باید انجام دهد یا از آن اجتناب کند.

از سوی دیگر قواعد اخلاق حرفه‌ای مشتمل بر موارد زیر است

نقش عمده‌ای در ارائه مراقبت مداوم و با کیفیت به بیماران دارند (۱). امروزه محور اصلی فرایند درمان، بیماران هستند و رضایتمندی بیماران از خدمات درمانی بیانگر این موضوع می‌باشد که کادر درمانی نسبت به رضایت بیماران احساس مسئولیت کرده و از اهمیت پاسخ گو بودن به نیازهای زیستی، روانی و اجتماعی بیماران اطلاع لازم را دارند. کیفیت مراقبت‌های پرستاری از دغدغه‌های اصلی مدیران پرستاری است. مراقبت پرستاری با هدف بهبودی و سلامت مددجو، نه تنها به نیازهای جسمی مددجو توجه دارد، بلکه کلیه نیازهای عاطفی، روحی و اجتماعی مددجو را نیز در بر می‌گیرد (۲). هر حرفه و شغلی که به طور مستقیم با ارباب رجوع برخورد دارد، نیازمند اخلاق می‌باشد، هر چند اخلاق در همه مشاغل ضروری است، اما در حرفه پرستاری این عامل ضرورت بیشتری دارد، چرا که رفتار معنوی و توأم با مسئولیت پرستاران با بیماران، نقش مؤثری در بهبود و بازگشت سلامتی آن دارد، لذا حرفه پرستاری بر پایه اخلاق استوار است. پرستاران مسئولیت دارند تا برای پیشبرد روش‌های دسترسی به مراقبت ایمن، مطلوب، و با کیفیت، تلاش کنند. (۳)

حرفه پرستاری از جمله علمی است که هم در گذشته و هم در حال و آینده دارای جنبه‌های اخلاقی فراوان و مثال زدنی است و شاخه‌ای از اخلاق پزشکی است که تحت تأثیر پیشرفت‌های این رشته قرار گرفته است. تحولات دنیای کنونی دربرگیرنده ویژگی‌هایی است که نیاز به رویکرد اخلاق در حرفه‌های مرتبط با پزشکی را ضرورتی انکارناپذیر کرده است (۴). علم اخلاق پزشکی به عنوان یکی از زیر بنایی‌ترین موضوعات آموزش حرفه‌ی پرستاری، پرستاران را موظف به رعایت اصولی می‌نماید تا در کنار آن مددجو با اطمینان و اعتماد بیش‌تری مراقبت‌های پرستاری را دریافت نماید. در این راستا هرگونه خلل در رعایت اخلاق پرستاری، می‌تواند علمی‌ترین و بهترین مراقبت پرستاری را تحت الشعاع قرار دهد. (۶)

آنچه در فعالیت پرستاری به شکلی روزمره و تکراری انجام می‌شود، موضوعات اخلاقی است و پرستاران در ارائه‌ی مراقبت‌ها با نمونه‌های زیادی از تصمیم‌گیری‌های اخلاقی روبه‌رو هستند. تصمیمی که برای بیماران اتخاذ می‌شود، علاوه بر بعد مراقبتی بعد اخلاقی نیز داشته و در پرستاری باید به آن توجه گردد. (۵)

در این مطالعه سعی بر این است که تا حد امکان به ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی مورد نیاز پرستاران به منظور ارائه خدمات

و سایر اعضای گروه بهداشتی، یکپارچه، صادقانه و حرفه‌ای گرایانه عمل می‌کند. (۳)

اکثریت بیماران درجات مختلفی را به واسطه‌ی ماهیت بیماری، فرهنگ، پیشینه‌ی اقتصادی با آموزشی، شخصیت و تجربه‌ی قبلی یا مراقبت بهداشتی نشان می‌دهند. بنابراین در صورت به مخاطره افتادن حقوق اساسی و رفاه بیماران، ضروری است که فردی حمایت از آنان را به عهده گیرد. حمایت از بیمار در چهارچوب‌های اخلاقی و قانونی، به عنوان فلسفه‌ی کار پرستاری و به صورت واژه‌هایی از اعمال خاص نظیر کمک به بیمار در دستیابی به مراقبت بهداشتی مورد نیاز، تضمین کیفیت مراقبت، دفاع از حقوق بیمار و عمل نمودن به صورت رابط بیمار با سیستم مراقبت بهداشتی توصیه شده است و جزء جدایی‌ناپذیری از منشور اخلاقی پرستاران است که باید به آن اهتمام ورزند. (۷)

اجزای اصلی رفتارهای مراقبتی در رشته پرستاری شامل اجرای فن‌های درمانی به صورت ماهرانه و دقیق، ایجاد ارتباط صحیح بین پرستار و بیمار و انتخاب درست گزینه‌های مختلف حین مراقبت و عمل در بالین به صورت اخلاقی می‌باشد.

امروزه در رشته پرستاری تأکید بر اجرای مراقبت‌ها به صورت کیفی و کل‌نگر است و به خدماتی بها داده می‌شود که بیش‌ترین تأثیر را در نتایج کیفی رفتارهای مراقبتی پرستار و رضایت بیمار داشته باشد. مدیران پرستاری نیز همواره در جست‌وجوی راه‌هایی هستند که منجر به ارتقای کیفیت مراقبت پرستاری شود. زیرا پرستاران بزرگ‌ترین گروه مراقبت دهنده در سیستم بهداشت و درمان هستند که مراقبت مستمری را به بیماران ارائه می‌دهند و خدمات آن‌ها نقش بسیار مهمی در رسیدن به اهداف سیستم‌های ارائه خدمات سلامت و رضایت بیماران دارد، به طوری که اگر هیچ چیز به جز مراقبت پرستاری در بیمارستان بهبود نیابد، باز هم نتایج بسیار خوبی از فرآیند درمان به دست می‌آید. زیرا بیماران اغلب کیفیت خدمات ارائه شده از بیمارستان را بر پایه درک خود از مراقبت پرستاری بنا می‌کنند. هرچند که کیفیت رفتارهای مراقبتی در پرستاران اهمیت بالایی دارد، اما متأسفانه با وجود برخورداری پرستاران دانش آموخته از بنای علمی و نظری کافی، این افراد در محیط‌های بالینی از کارایی و مهارت کافی برخوردار نیستند و کیفیت مراقبت‌های پرستاری همچنان مورد نقد است. مطالعات انجام گرفته در کشور ایران، کیفیت رفتارهای مراقبتی و

که عبارت‌اند از: تلاش و کوشش در کسب دانش و مهارت‌های پرستاری، تلاش مستمر در پژوهش و آشنایی با مهارت‌های جدید، دقت و احساس مسئولیت در انجام وظایف به بهترین نحو ممکن، توجه به عواطف و احساسات و رشد شخصیت بیمار و احترام در گفتار و رفتار، توجه به اعتقادات مذهبی بیمار و پرهیز از اموری که باعث جریحه‌دار شدن این اعتقادات گردد، برخورد مناسب با بستگان بیمار، عدم چشم‌داشت مادی و مالی به بیمار و عدم تبعیض در رسیدگی به بیمار، تأکید بر امیدواری، برخورد صحیح با کادر پزشکی و مسئولین مرتبط با بیمار، حفظ اسرار بیمار، تبعیت از قوانین و مقررات مربوط به پرستاری.

رعایت معیارهای اخلاق در عملکرد پرستاری از سایر موارد مراقبت حساس‌تر و مهم‌تر می‌باشد. ماهیت ذاتی پرستاری احترام به حقوق انسان از جمله حقوق فرهنگی، حق زندگی و انتخاب، احترام به شأن و رفتار با احترام است.

برخی محققان در پرستاری بالینی، مراقبت را مجموعه‌ای از سه اصل اساسی اخلاق، قضاوت بالینی و مراقبت می‌دانند؛ همچنین وینسون در بین پنج عنصر معرفت شناختی و بنیادی در پرستاری (شامل: دانش پرستاری، هنر پرستاری، دانش فردی، اخلاق پرستاری، و دانش اجتماعی سیاسی)، اخلاق پرستاری را استفاده از تفکر انتقادی و استدلال منطقی شرایط اخلاقی و فلسفی تعریف کرده است. (۲) بایل (Baile) و همکارانش معتقدند، ماهیت پرستاری به گونه‌ای است که باید با اخلاقیات مراقبتی بیش از ملاحظات درمانی توجه داشته باشد. (۵) همچنین ساهونن (Suhonen) و همکارانش در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که پرستاران پنج کشور اروپایی معتقد بودند در مورد رعایت حقوق بیمار، به میزان کافی اطلاعات درمانی در اختیار بیماران خود قرار نمی‌دهند و آن‌ها را در فرآیند تصمیم‌گیری درمانی مشارکت می‌دهند. پرستاران باید مراقبت‌های پرستاری را با کیفیت عالی به صورت مناسب و عاری از تبعیض و قضاوت، به همه مددجویان ارائه دهند. احترام گذاشتن به حقوق انسان‌ها و درمان افراد، بدون در نظر گرفتن موقعیت اجتماعی آن‌ها، بخش جدایی‌ناپذیر در سیستم مراقبت بهداشتی است. (جنسن ولیدل، ۲۰۰۹ میلادی)

مراقبت پرستاری بر اساس اخلاق حرفه‌ای، معیارهای رفاه مددجو را بالا می‌برد، به انتخاب مددجو احترام می‌گذارد، حریم شخصی و امنیت او را تضمین می‌کند. پرستار هم چنین در برخورد با مددجو

کارهای خوب را خواهد داشت.

پرستاران در محیط کارشان روزانه وقت زیادی برای حل معضلات اخلاقی صرف می کنند و چالش های متعدد اجتماعی مانند پیشرفت تکنولوژی، کمبود منابع و نیروی انسانی و همچنین افزایش تعداد بیماران نیازمند به مراقبت های ویژه موجب ایجاد سؤالات متعدد اخلاقی شده که لزوم دسترسی به پرستاران با کفایت که قادر به پاسخ گویی به این سؤالات باشند را بیشتر می نماید. (۵)

با توجه به مطالعات انجام شده (سخنور، تفاق، گراندتین) دیدگاه اغلب پرستاران این است که موانعی برای عملکرد اخلاقی در محیط کار وجود دارد که توانایی فراهم کردن مراقبت شایسته و دلسوزانه را مختل می نماید. عدم رعایت اخلاق حرفه ای در سیستم بهداشتی - درمانی از جانب پرستاران رضایت مندی و بهبودی بیماران، کیفیت مراقبت، استانداردهای خدمات پرستاری و ارتقای حرفه را تحت الشعاع قرار می دهد. (۹)

در ادامه بحث به طور خلاصه به موارد بازدارنده ارائه خدمات در چهارچوب اخلاقی می پردازیم؛ شاید بتوان موارد زیادی را در رابطه با این موضوع بیان کرد ولی به دلیل حجم بالای مطلب فقط به صورت اختصار به ذکر مهم ترین آن ها را می پردازیم:

- ندانستن: این درون مایه را می توان به سه دسته تقسیم بندی کرد: کمبود آگاهی اخلاقی، کمبود دانش تخصصی، کمبود آگاهی از قانون؛ که در این میان کمبود آگاهی اخلاقی به عنوان یکی از مهم ترین موانع حساسیت اخلاقی اشاره شده است. گاهی کمبود دانش تخصصی سبب کاهش اطلاع از موقعیت اخلاقی و حساسیت اخلاقی می شود.

اگر آگاهی فرد در مورد موضوعی کم باشد، ممکن است به جنبه های مختلف آن توجه مناسبی نداشته باشد. موضوع مهم این است که کمبود دانش تخصصی باعث می شود که دانشجو به سبب آگاهی ناکافی از نحوه ی کار، وقت زیادی را هنگام انجام یک رویه مراقبت گذرانده و یا به علت ندانستن موضوع به سبب اقداماتی که انجام می دهد ممکن است به بیمار ضرر و زیان رسانده و به واسطه نبود آگاهی کافی، حساسیت لازم را هم به دست نیاورد.

از طرفی عدم آگاهی، سبب بی توجهی به اخلاق در مراقبت می گردد و در نتیجه به مرور زمان این کار عادی می شود. موضوع دیگر

رضایت بیماران را کمتر از سطح قابل قبول گزارش کرده اند که با نتایج مطالعات سایر کشورها متفاوت بوده است. همچنین در این مطالعات که در مورد رضایت بیماران از کیفیت رفتارهای مراقبتی پرستاران در بخش های مختلف بیمارستان انجام یافته، نتایج رضایت بخش نبوده است (۸). تاکنون در حوزه اخلاقیات، پرستاران تا حد زیادی تابع تخصص های پزشکی بوده اند و توجه به اخلاق پرستاری به عنوان موضوعی مستقل، کمتر مورد عنایت قرار گرفته است. مطالعات محدودی که در این زمینه انجام شده حاکی از عملکرد اخلاقی ضعیف پرستاران بوده است. (۲)

لیموند (Limond) و همکارانش مشاهده کردند که در روابط پرستار و بیمار، تعهد اخلاقی در مراقبت وظیفه مهم پرستار است و رعایت اصول اخلاقی تقدم بر مراقبت است. بنابراین رعایت معیارهای اخلاق حرفه ای در مراقبت پرستاری از بیماران امری بسیار مهم و ضروری محسوب می شود. (۹)

حسن خلق پرستار می تواند در بهبود بیمار مؤثر باشد و اگر مشکلی در نحوه پرستاری پیدا شود، چه بسا موجب به هدر رفتن زحمات کادر پزشکی می شود. پرستاران زمانی با بیماران مواجه هستند که نیازمند کمک بوده و روحیه حساسی دارند، پرستار آگاه و متعهد با اخلاق نیک، رابطه حمایتی و عاطفی با بیمار برقرار می کند.

تأثیر رفتار و عملکرد مثبت یک پرستار در بازگرداندن سلامت بیمار کمتر از دارویی که او مصرف می کند نیست. بیمار اگر با اخلاق نیک و روابط صحیح و اسلامی پرستار مواجه شود به وی اعتماد نموده و او را دلسوز و حامی خود می داند. این اعتماد و امنیت روحی نقش مؤثری در تسریع بهبودی وی دارد. (۱۰)

بحث

با اینکه دانش پرستاری به طور قابل ملاحظه ای گسترش یافته و تأکید زیادی بر صلاحیت های فنی پرستاری شده است ولیکن گاهی موضوع صلاحیت اخلاقی یا اخلاق مراقبت مورد غفلت قرار گرفته است. اهمیت مراقبت اخلاقی به حدی است که گاهی بر جنبه های فنی کار پرستاری برتری می یابد. این نکته فقط یک برداشت و احساس نیست که ناشی از طبع انسان و گرایش او به حسن خلق باشد، بلکه موضوعی منطقی است، زیرا توجه به اخلاقیات در مراقبت به دنبال خود الزام به یادگیری مداوم و انجام

سطح جامعه است. تحقق این امر، نه تنها از طریق مراقبت‌های علمی، بلکه با استفاده از روش‌های اخلاقی و ارتباط صحیح با مددجو امکان‌پذیر است. شناسایی عوامل اخلاقی مؤثر بر عملکرد حرفه‌ای پرستاران در ایران و دخالت دادن آن‌ها در برنامه‌ریزی استراتژیک، درنهایت بر سرعت حرکت پرستار ایران در طیف حرفه‌ای شدن، خواهد افزود.

پرستاران در کنار حفظ و ارتقا سلامتی، باید به حقوق انسانی افراد نیز توجه نمایند. این مورد به‌ویژه در بیمارانی که توانایی ذهنی لازم جهت تصمیم‌گیری در فرایند درمان را ندارند، ضروری به نظر می‌رسد و در این موارد مسائل اخلاقی در پرستاری برجسته‌تر خواهد بود.

لذا با توجه به این که پرستاران بعد از اتمام دوره تحصیلی مسئولیت‌های اساسی و حیاتی را به عهده می‌گیرند، باید به اهمیت ابعاد عملکرد و شایستگی بالینی پرستاران و نقشی که در حفظ جان انسان‌ها دارند توجه کرد و جهت ایجاد تغییرات مثبت و ارتقای فرایند مراقبت، به بررسی رفتار مراقبتی آن‌ها پرداخت.

اگر بتوانیم همراه با پیشرفت تکنولوژی، پرستاران توانمندی تربیت کنیم که توان ارائه مراقبت جامع و کل‌نگر را داشته باشند، حرفه پرستاری توانمند شده و تأثیر پرستاری در سیستم ارائه خدمات سلامتی گسترش می‌یابد که این امر موجب رضایت مددجویان و ذینفعان خواهد شد. (۵)

سیستم‌های بهداشتی-درمانی و مدیران وظیفه دارند که با استفاده از آموزش‌های کاربردی مداوم در زمینه اخلاق حرفه‌ای فضای اخلاقی و محیط مناسبی را فراهم نمایند. مسئولان در راستای رعایت استانداردهای اخلاقی، باید جهت بهبود شرایط محیطی لازم و از میان برداشتن موانع اصلی موجود در راه رفتار حرفه‌ای اخلاقی، برای رعایت هرچه بهتر استانداردهای اخلاق حرفه‌ای تلاش نمایند. (۹)

شایسته است پرستاران به هنگام سخن گفتن، آداب اسلامی را رعایت نموده و به گونه‌ای با بیماران صحبت کنند که به شخصیت آن‌ها اهانتی نشود. آن‌ها باید مقصود خود را درنهایت احترام و فروتنی ابراز کرده و متناسب با شأن و منزلت بیماران با آنان رفتار نمایند. بیمار برای اینکه بتواند بار دیگر به صحنه تلاش و زندگی بازگردد و فعالیت خویش را از سرگیرد، باید از نظر روحی تقویت شود.

کمی‌بود آگاهی از قانون است. آگاهی از قانون سبب تغییر دیدگاه و پایبندی به اخلاق خواهد شد. قانون به طور مشخصی وظایف پرستار و حقوق بیمار را مشخص کرده بنابراین آگاهی از قوانین هم برای بیمار و هم برای پرستار امری ضروری است.

- نخواستن: این درون‌مایه با دو زیر طبقه بیان شده: بازخوردهای مخرب و عادی شدن نقض اخلاق. وقتی در مقابل عمل اخلاقی، باز خوردی نامناسب صورت می‌گیرد یا جامعه از نقض اخلاق برای افراد تجربه شیرینی به دست می‌آورد، شخص به سمت رفتار غیر اخلاقی روی می‌آورد. در محیطی که اکثریت افراد، مدت زیادی به نقض اخلاق عادت کرده باشند، عمل به اخلاقیات یا حتی حساسیت به آن امری غیر عادی خواهد بود و نیاز به عزمی راسخ برای حفظ آن می‌باشد. این امر در کنار مشکل بودن رعایت اخلاقیات و بی‌اطلاعی از موقعیت‌های اخلاقی، موجب می‌شود که فرد به خود حق دهد که نخواهد به مسائل اخلاقی حساس باشد و چنین وضعیتی سبب از بین رفتن حساسیت اخلاقی می‌شود.

- نتوانستن: این درون‌مایه نیز با سه زیرمجموعه بیان شده است: زیاد بودن بارکاری و امکانات ناکافی، ارتباط غیر حمایتی، تعارض اخلاق و قانون. اگر پرستار به سبب کار زیاد فرصت اندیشیدن نداشته باشد در این صورت ممکن است مراقبت از بیمار به انجام دادن امور تکراری و معمول محدود شده و تنها به برخی از ابعاد و مشکلات جسمی بیمار توجه شود. در صورتی که به جوانب اخلاقی و انجام مراقبت با دیدگاه کل‌نگر کم پرداخته شود، روابط انسانی و اخلاقی نادیده گرفته می‌شود. در این حالت حتی اگر پرستار بداند و بخواهد، باز به علت حجم زیاد کار نمی‌تواند آن طور که شایسته است به مسائل اخلاقی حساس باشد. عوامل زیادی همچون کمی‌بود نیرو، کمی‌بود زمان و امکانات کم موجب بی‌توجهی به کیفیت ارائه مراقبت و مسائل اخلاقی می‌شود. بازخوردهای نامناسب همکاران، مدیران و سایر افراد در گروه مراقبت و حتی خود بیمار نیز در کاهش حساسیت اخلاقی نقش بسزایی دارد. (۱۱)

نتیجه‌گیری

هدف اصلی حرفه‌ی پرستاری تأمین سلامت و ارتقاء بهبودی در

یکی از ابعاد چهارگانه رویکرد کل نگر در پرستاری (جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی) اشاره می‌کردند. بعد معنوی انسان مانند ابعاد زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی از اهمیت خاصی برخوردار است. پرستاران باید در کنار مادیات به پاداش‌های معنوی نیز ایمان داشته باشند و این موضوع در نهایت منجر به افزایش سطح انگیزش پرستاران در مسیر اخلاقی شدن در ارائه خدمات پرستاری، علیرغم مشکلات و موانع موجود می‌شود.

- رعایت منشور حقوق بیمار؛ احترام به شخص اساسی‌ترین حق انسانی است و جهت نیل به این حق لازم است که هر فرد به عنوان شخص منحصر به فردی نگریسته شود که از نظر حقوق با سایرین مساوی است و احترام و کرامت انسانی در همه انسان‌ها باید رعایت شود. این موضوع در پرستاری شکل ویژه‌ای به خود می‌گیرد چون بیماران در خیلی از موارد توانایی دفاع از حقوق خود را نداشته و یکی از نقش‌های شناخته شده پرستاری، دفاع از حقوق قانونی بیمار است.

- ضرورت تدوین کدهای اخلاق حرفه‌ای؛ یکی از مشخصات عملکرد حرفه‌ای پرستاران داشتن کدهای اخلاقی است. کدهای اخلاقی چهارچوب مستندی است که از طریق آن حرفه از اصول اخلاقی و قوانین حرفه‌ای آگاه می‌شود تا بر اساس آن عمل نماید. کدهای اخلاقی به عنوان دستورالعمل‌هایی برای پرستاران هستند که می‌توانند اطمینان و مسئولیت‌پذیری را در پرستاران تضمین نمایند. کدهای اخلاقی به عملکرد حرفه‌ای پرستاران کمک شایانی می‌نمایند و پرستاری، حرفه‌ای نمی‌شود مگر به شرط این که کدهای اخلاقی تدوین و به وسیله کارکنان این حرفه حفظ شوند.

در نهایت سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی صلاحیت اخلاقی پرستاران راهی برای ارتقاء کیفیت خدمات پرستاری است. بدین جهت توسعه‌ی اخلاق پرستاری یک اقدام فرعی و دست دوم نیست، بلکه ضرورتی برای ارتقاء حرفه‌ای و بهبود خدمات است. مسئولیت‌های اخلاقی بر عهده گروهی خاص نمی‌باشد، بلکه تمام اعضاء یک حرفه در این زمینه مسئولیت دارند. با این وجود، توسعه‌ی اخلاق پرستاری هنگامی بهتر صورت می‌گیرد که در آن نهادهای شده باشد چرا که تصمیم‌گیری اخلاقی در شرایط واقعی فقط با شناخت مفاهیم اخلاقی و دانستن ارزش آن‌ها مقدور می‌باشد. (۵)

عواملی که در محیط بیمارستانی می‌تواند آرامش روانی بیمار را فراهم آورده و نیروی تحلیل رفته بیمار را تجدید کند بسیار هستند که مؤثرترین آن‌ها رعایت اخلاق توسط کادر درمانی می‌باشد.

رابطه پرستاران با سالخورده‌گان و بیماران ناتوان باید فراتر از حد متعارف و توأم با احترام باشد. پرستاران در شرایط بحرانی و حساس جسمی و روحی با این بیماران سروکار دارند و باید در بزرگداشت آنان پیش قدم شده و با حفظ احترام وظیفه خود را به نحو احسن انجام دهند.

عدم رضایت از خدمات پرستاری در بیمارستان عواقب نامطلوبی را به همراه دارد. ناخرسندی بیماران از مراجعه و بستری در بیمارستان منجر به قطع ارتباط با کادر درمانی و یا حداقل عدم مشارکت آن‌ها در ارائه خدمات می‌شود. به علاوه ناخشنودی بیماران منجر به احساس عدم کفایت کارکنان و به تبع آن کاهش کارایی بیمارستان شده و سبب عدم بهبودی بیمار و طولانی شدن دوره درمان و افزایش هزینه مالی بیمار و دولت می‌گردد. (۱۰)

تحقق اهداف پرستاری جز با بهره بردن از علم و دانش و استفاده از تکنولوژی نوین در سایه‌ی ارزش‌های والای انسانی و دینی امکان‌پذیر نمی‌باشد. تصمیم‌گیری‌های درمانی و مراقبتی باید به نحوی باشد که کرامت و حرمت انسانی پایدار بماند. (۱)

و در پایان این نوشتار شایسته است که به منظور نهادینه سازی معیارهای اخلاق حرفه‌ای در ارائه خدمات پرستاری به ارائه پیشنهادهایی پیرامون این مهم پردازیم که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

- وجود راهنماهای اخلاقی می‌تواند کیفیت عملکرد دانش‌بنیان مبتنی بر اخلاقیات در شرایط مختلف گردد (سنجری و همکاران ۱۳۹۰ش) (۳).

- ایجاد هویت اخلاقی حرفه‌ای؛ که هم در داخل نظام‌های ارائه‌ی خدمات پرستاری و هم در جامعه بشریت لازمه‌ی حرفه‌ای شدن است. چرا که یکی از شاخص‌های اساسی برای نیل به حرفه‌ای شدن خواهد بود که قدرت ایجاد هویت اخلاقی در پرستاری را داشته باشد و این لازمه‌ی پرستاری در هر مکان و هر زمان است. هویت اخلاقی در حرفه پرستاری، با مؤلفه‌هایی از قبیل مراقبت‌های اخلاقی خدمات انسان دوستانه، همدلی با بیماران نمود پیدا می‌کند.

- معنویت و ارزش‌های اسلامی؛ بعد معنوی وجود انسان به

References

- ۱- یزدی خدیجه. نگاهی به مسئولیت اخلاقی و مدنی پرستار در حقوق ایران. مجله اخلاق و تاریخ پزشکی، ۱۳۹۰، ۴ (۴)، ۱-۱۰.
- ۲- محمدخان کرمانشاهی، سیما. میزان رعایت معیارهای اخلاق حرفه‌ای در عملکرد پرستاری از دیدگاه کارکنان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تهران. فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، ۱۳۹۱، ۹ (۳)، ۲۰۸-۲۱۶.
- ۳- قورچبانی فاطمه. رعایت آیین اخلاق پرستاری از دیدگاه پرستار و بیمار در یکی از بیمارستان‌های آموزشی درمانی دانشگاه علوم پزشکی تهران. فصلنامه اخلاق پزشکی، ۱۳۹۲، ۷ (۲۳)، ۶۳-۷۹.
- ۴- الحانی فاطمه. توسعه صلاحیت اخلاقی حرفه‌ای پرستاران، ضرورت‌ها و چالش‌ها در آموزش اخلاق. مجله اخلاق و تاریخ پزشکی، ۱۳۸۸، ۲ (۳)، ۲۷-۳۸.
- ۵- احمدی فضل‌الله. اخلاقیات در عملکرد حرفه‌ای پرستاران ایران. مجله اخلاق و تاریخ پزشکی، ۱۳۸۹، ۳ (۵)، ۲۶-۳۵.
- ۶- استکی راضیه. کیفیت ارائه خدمات پرستاری با استفاده از مدل سروکوال از دیدگاه پرستاران در بیمارستان الزهراء اصفهان. فصلنامه علمی-پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، ۱۳۹۱، ۲ (۹)، ۷۲-۷۹.
- ۷- نگارنده رضا. ماهیت حمایت از بیمار، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ۱۳۸۴، ۱۳ (۵۳)، ۲۹-۳۸.
- ۸- محمدی سپیده. بررسی همبستگی بین کیفیت رفتارهای مراقبتی دانشجویان دوره عرصه پرستاری با رضایت بیماران، مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۹۱، ۱۸ (۳)، ۱۰-۲۱.
- ۹- دهقانی علی. موانع رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای در مراقبت‌های بالینی از دیدگاه پرستاران. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۳۹۲، ۴ (۱۳)، ۴۲۱-۴۳۰.
- 10- <http://nurse2020.blogfa.com/post-4.aspx>
- ۱۱- محسن پور محدثه. درک دانشجویان پرستاری از موانع حساسیت اخلاق حرفه‌ای. فصلنامه اخلاق پزشکی، ۱۳۹۰، ۵ (۱۵)، ص ۸۳-۱۰۴.

Value and Status of Professional Morality in the Providing Nursing Services

Leila Gholamhosseini¹, Mohamad Hanafiye Moghadas^{*2}, Omidali Vandae³

Abstract

Introduction: Each occupation that deals directly with the clients needs the morality. Although morality is essential in all occupations, this factor is more necessary in the nursing profession. Moral behavior and responsibility of the nurses with the patients play an important role in improving and returning their health; therefore, the nursing profession is based on morality. In the other words, nursing morality is defined as a set of nurses' behavioral manifestation in the course of their professional activity that should be transfigure the individual communications in relation to the patient, patient's relatives, society, colleagues, and etc.

Methods: The present study is the outcome of the review study that has been done based on the data collected from regular searches of website including Google Scholar, Magiran, SID, the published researches related to the topic, and the library studies.

Results: The nursing morality can be divided into both professional morality and human or Islamic morality. Regarding the moral criteria in nursing activities is more sensitive and more important than the other care cases. The inherent nature of nursing respect human rights, including cultural rights, the right to life, dignity and respectful behavior. Nurses as a large group of professionals in the field of medical sciences and in collaboration with other staff are required a clear path in order to provide services to the patients with serenity.

Conclusion: Investment in the moral competence of the nurses is a way to improve the quality of nursing services. Therefore, the development of moral nursing is not a minor or second handed action, but it is a necessity for professional upgrading and improving services. However, the development of nursing morality occurs better when it is institutionalized. Because the moral decision making in real term is only possible by knowing and understanding the moral implications and values.

Keywords: nursing, professional morality, codes of morality

1- Department of Health Information Management, Faculty of Management and Medical Information, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2- (*Corresponding author) Department of Anesthesiology, Faculty of Para medicine, AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Tel: +98-185048246; E-mail: Mohammad.hanifeh70@gmail.com

3- Department of Health Information Management, Faculty of Para medicine, AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran